

Változó könyvtár a változó világban

Könyvtári Napok 2009. október 5-9.

Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Könyvtára
Szombathely

Kiss Danuta NymE KK Sopron
danuta.kiss@emk.nyme.hu

Változás - Könyvtár szervezeti jellemzői

- Kulturális, nonprofit szervezet többszörösen integrált rendszer, tevékenysége: humán szolgáltatás
- Nyílt rendszer
kapcsolat a használókkal
- Ember, mint a szervezet legfontosabb erőforrása
együttműködés, kommunikáció (hierarchikus struktúrák lebomlása),
humánmenedzsment, tudásmenedzsment

Változás – könyvtár funkciói

- **Kulturális**

A felhalmozott emberi tudás és kultúra dokumentumainak gyűjtése, rendszerezése, őrzése és rendelkezésre bocsátása

Együttműködés: információforrások beszerzésében, feldolgozásában és használatában. Digitalizálás, elektronikus dokumentumok és információforrások

- **Közművelődési**

Lakossági művelődési és szórakozási magánfogyasztás alternatívájának megteremtése

Könyvtárhasználók igényeinek kielégítése: nyílt könyvtár, korlátlan könyvtárhasználat „Éjjel-nappal” szolgálat

- **Információközvetítő**

Virtuális/digitális tájékoztatás, információ szolgáltatás „könyvtár jön el az olvasóhoz”

- **Ismeretközvetítő**

Szolgáltatások az oktatás és a kutatás igényeinek kielégítésére

Oktatás , komplex tájékoztatás az oktatás és kutatás részére

Társadalmi és technológiai változások

- **Információs technológia fejlődése**

- **Előállított információ mennyiségének növekedése**

(Média piac Japánban 1990 és 2000 között: hagyományos média kereslet: 1995-től csökkenés, egyéb: folyamatos növekedés. Hasonló tendencia látható a legtöbb országban.)

- **Végfelhasználó magatartásának változásai**

(Információszerzés könyvtáron kívül, problémaorientált információkeresés.)

- **Információ értékének növelése**

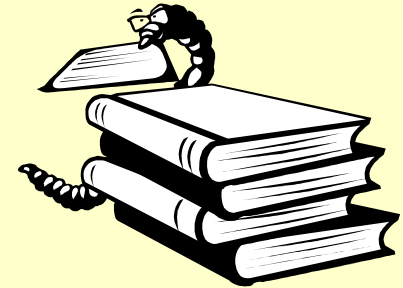
(Információs költségek aránya az ipari termékek árában, információmenedzsment jelentősége vállalatok tevékenységében.)

(Hisamichi Yamazaki, IFLA Journal, 2007. 1:50-58)

Hibrid könyvtár

- **Hagyományos, nyomtatott információforrások**
- **Digitalizálás, digitális dokumentumok**

Digitalizálási projektek – nemzeti projektek (MEK, Neumann-Ház, Nemzeti Digitális Adattár, Magyar Digitális Képkönyvtár), EU:Europeana, UNESCO: World Digital Library

- **Open access**

Nyílt hozzáférésű dokumentumtárak, szabad hozzáférésű tudományos folyóiratok (Central European Science Journals/Versita+Springer)

Nyílt forráskódú szoftverek

Könyvtárhasználó magatartásának változásainak hatása a könyvtári szolgáltatásokra

- **Internet, mint információszerzés forrása**
Könyvtár nem az információs univerzum központjában, hanem az információs hálózat egyik csomópontja – hozzáférés az információforrásokhoz, együttműködés
- **Problémaorientált, multidiszciplináris információra van szükség**
Könyvtári tudáspotenciál felhasználása, információs szakemberek kompetenciái
- **Könyvtár közvetítő szerepe**
könyvtárosok kompetenciái, emberi erőforrás menedzsment feladatai, kommunikáció jelentősége

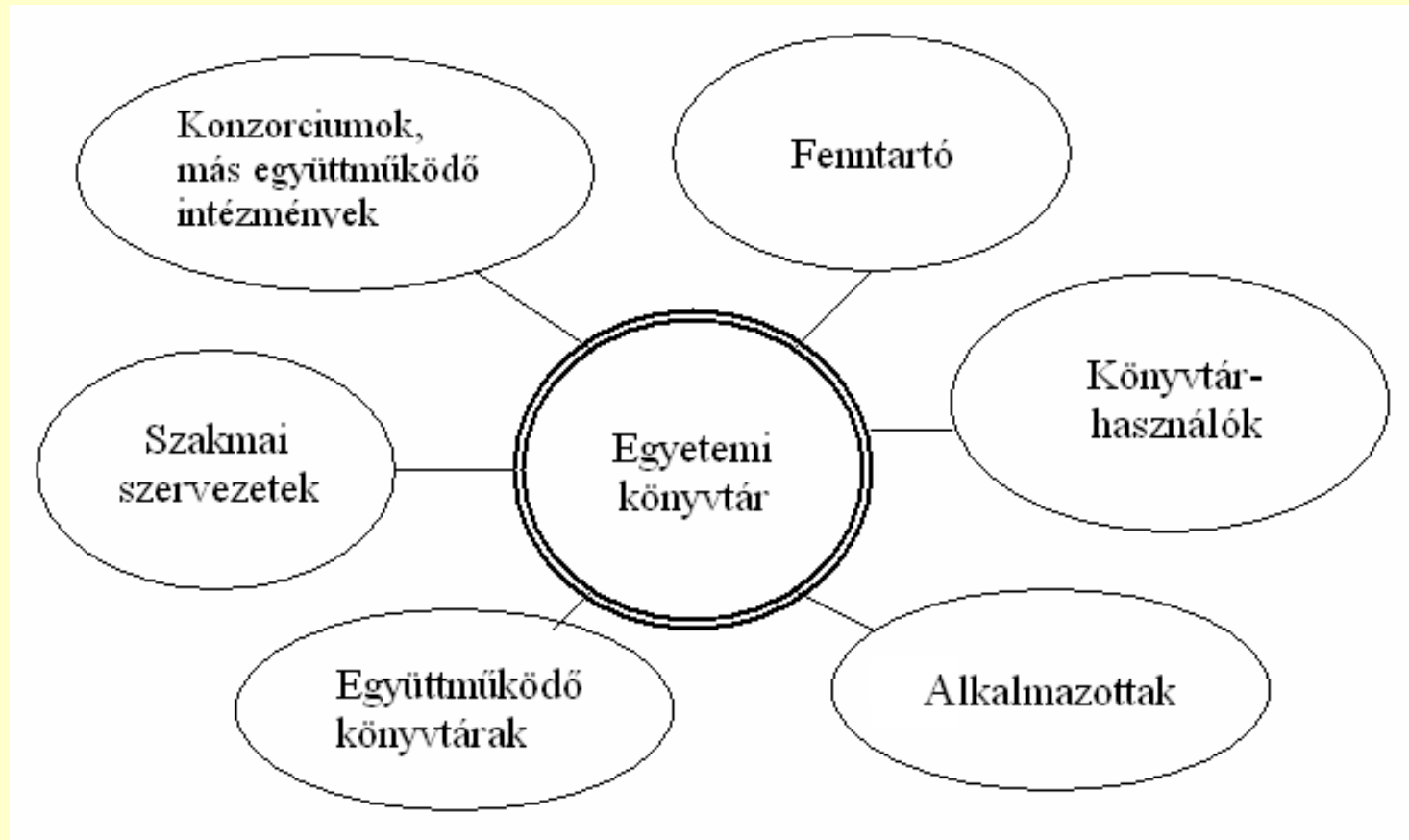
Egyensúly megteremtése a hagyományos értékek és a net-generációk elvárásai között

Használócentrikus világkép

- Bibliográfiai és lelőhelyinformáció-ellátás erőteljes, koordinált javítása (MNB, MOKKA, NPA, cikkfeltárás stb.);
- A használó számára minél önállóbb – egyre igényesebb – keresési és információrendelési lehetőségek felkínálása a teljes hazai egyetemi könyvtári körben;
- A magyar digitális könyvtári fejlesztés „magasabb sebességre” kapcsolása;
- minden nap 24 órában szakszerű online könyvtári tájékoztató szolgálat;
- A külföldi dokumentumkínálat jelentős javítása, főleg az elektronikus – teljes szövegű – folyóiratok terén (a mai pár ezertől 15–20 ezerig növelve a kínálatot);
- Mindehhez erőteljes fejlesztési, finanszírozási és szolgáltatási együttműködés: ha az egyetemi könyvtárak nem tudnak kellő erőforrásokat koncentrálni az összefogásra, akkor esélyük csökken a talpon maradásra.

(Sonnevend Péter, TMT, 2006. 11-12.)

Könyvtár és a környezete – egyetemi könyvtár

Stakeholder analízis

Változó könyvtár – Egyetemi könyvtár

- **Könyvtár szerepváltozásai**

Információs központ, médiatár, tudásszervezet, felfedező rendszer

- **Partnerség, mint érték**

Fenntartó, mint könyvtárhasználó

Oktatás – használó-oktatás, e-learning, PBL, LLL...

Információs szolgáltatás – tudásszolgáltatás

Információ a kutató- és innovációs tevékenység szolgálatában

Testre szabott igények kielégítése, információ mint áru

Másodlagos igények és nyitás új használó csoportok felé

Bizalom, mint tőke

Könyvtárhasználó, mint a gazdaság szereplője

- **Versenyképesség a munkaerőpiacon – Kompetenciák**

tudás-tőke mutatóinak összehasonlítása

OECD 1990-es évek kutatásai

Versenyelőny a tudásalapú társadalomban: megfelelni a változó világ kihívásainak

Kulcskompetenciák: interaktív eszközhasználat, heterogén csoportban való működés, önálló cselekvés

Európai Tanács (2000 Lisszaboni ülés) által megfogalmazott alapkészségek

információs és kommunikáció technológiai készségek, technológiai kultúra, idegen nyelv ismerete, vállalkozókészség, szociális készségek

Magyar kompetencia kutatások 2000- - Aktuális kompetenciák megfogalmazása

Kulcskompetenciák: kommunikáció, csoportmunka, problémamegoldó képesség, tanulás és teljesítmény fejlesztése

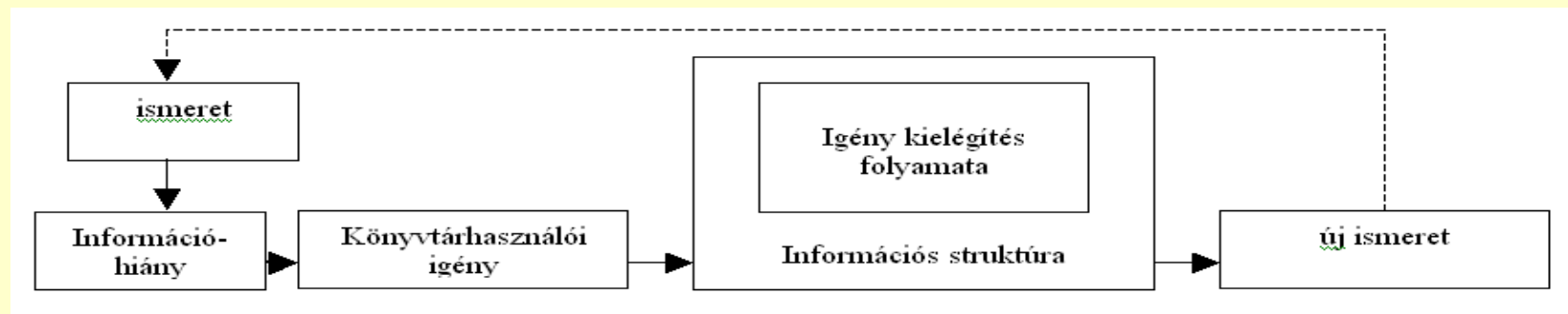
Munkakompetenciák: rugalmasság, kreativitás, önállóság, cselekvőképesség, magabiztosság, lehetőségek feltárása

Vezetői kompetenciák: teljesítmény ill. eredmény-orientáltság, kapcsolattartás és kapcsolatépítés

Könyvtári információszolgáltatások, mint kompetenciát növelő folyamatok

Könyvtár tevékenység fő jellemzője a hozzáadott érték

információ gyűjtés, információfeldolgozás/tárolás, információ-/tudásközvetítés

Könyvtári szolgáltatás mint szellemi termék

(Vitányi: szellemi termék jellemzője: reprodukálhatósága, .

Könyvtári inf./tudás szolgáltatás jellemzője/eredménye: kompetencia (több, mint reprodukálható)

Könyvtáros szakma változásai munkaköri elvárások

- **Információs szervezetek menedzselése**
- **Információs források menedzselése**
- **Információs szolgáltatások menedzselése**
- **Információs eszközök és technológiák alkalmazása**

- **Információs műveltség**
 - az információs írástudás (information literacy);
 - a számítógépes írástudás (computer literacy, valamint szinonimái: IT/information technology/electronic/electronic information literacy);
 - a könyvtári írástudás (library literacy)
 - a média-írástudás (media literacy);
 - a hálózati írástudás (network literacy és szinonimái: Internet literacy, hyper-literacy)
 - a digitális írástudás (digital information literacy).

Könyvtáros szakma változásai

könyvtáros képzés

11 egyetemen és 6 főiskolán folyó könyvtáros képzés célja:

- **Integrált tudás - Komplex feladatok ellátásának képessége**
- **Speciálizálódás**

Egy példa: Szegedi Tudományegyetem, Könyvtártudományi Tanszék
Informatikus könyvtáros

Alapképzés (BA): informatikus könyvtáros (EU információ / Könyvtörténeti / Tartalomszolgáltatás / Kiadói ismeretek / Nyilvános és iskolai könyvtáros / Információ menedzsment / Külön gyűjtemények szakirány)

Mesterképzés (MA): informatikus könyvtáros (tartalomfejlesztő menedzser szakirány, régi nyomtatványok feldolgozása szakirány)

- És még néhány szakirány: webprogramozó, információbróker, iskolai könyvtáros, webpublikátor, információmenedzser, gyermekkönyvtáros, nyilvános és iskolai könyvtáros

Változó könyvtár menedzsment eszközei

- **Változások menedzselése**
kommunikáció, együttműködés
- **CRM – Customer Relationship Management**
fontosabb tevékenységi folyamatai : az ügyfél- és az ügyféllel való kapcsolat elemzése, ügyfél-elégedettség mérése, ügyfélmegtartás, reklamációk kezelése, ügyfelek csoportosítása, személyre szabott szolgáltatások, IT ügyfélszolgálat, virtuális ügyfélszolgálat
- **Minőségbiztosítás – TQM**
- **Balanced scorecard alkalmazásának lehetőségei (BSC kontorlling módszere)**

Könyvtár gazdaságtana

“A társadalom kulturális és tudásszintje valamint a versenyképesség között kauzális összefüggés húzódik. A tudás egyenlő a versenyképességgel.”

(Lengyel Imre.: Verseny és területi fejlődés, térségek versenyképessége Magyarországon, JATE Press, Szeged, 2003)

Könyvtári tevékenység gazdaságossága

- Könyvtári szolgáltatások költségszámítása
- Szolgáltatások hatékonysága: könyvtárhasználónál jelentkező haszon egybevetése a könyvtár költségeivel

Könyvtári tevékenység/szolgáltatások gazdasági hatása

- könyvtár hatásai a gazdasági életre
- könyvtár hatása a műveltség és az iskolai érettség megszerzésére
- könyvtár szerepe a munkaerő-fejlesztésben
- könyvtár szerepe a kisvállalkozások támogatásában
- könyvtár szerepe a helyi vonzerő növelésében

könyvtárhasználói kompetenciák, mint emberi tőke értéknövelő tényező

A könyvtárosság jövőjéről

S <ul style="list-style-type: none">• Könyvtári hozzáférés a drága információforrásokhoz• Könyvtárosok információs kompetenciái• Könyvtárosok tapasztalata a tájékoztatás és információszolgálat terén• Könyvtárosok tájékozottsága egy-egy tudományágon belül és interdiszciplináris áttekintés képessége	W <ul style="list-style-type: none">• Információs piac ismerethiánya• Könyvtármarketing hiánya• Kedvezőtlen könyvtárkép és könyvtáros képe a társadalomban• Könyvtárhasználói igények hiányos ismerete• Pénzforrások hiánya
O <ul style="list-style-type: none">• Információ volumenének, sokféleségének növekedése• Információs piac jellemzője a bizalom mint tudástermékek fogyasztásának fontos tényezője• Könyvtár szerepvállalása az üzleti életben, üzleti alapú szolgáltatások• Csak a könyvtárak és információs szakemberek által nyújtható szolgáltatások kifejlesztése	T <ul style="list-style-type: none">• Nagy kapacitású adattárolók fejlődése veszélyezteti a könyvtár adattároló funkcióját• Interneten hozzáférhető keresőgépek információkereső képessége• Közösségi fejlesztésű nyílt tartalmú lexikonok általános használata

Könyvtári szolgáltatások az információs piacon

Köszönöm a figyelmet!

